

**Leila Koivunen, Maija Mäkikalli, Tiina Männistö-Funk ja Taina Syrjämaa**

### **Esineitä tutkitaan jo monista näkökulmista**

*Historiallisen Aikakauskirjan* numerossa (3/2016) Alex Snellman viittaa lehden edeltäneeseen teemanumeroon *Esineet ja materiaalisuus historiassa (HAik 2/2016)* sekä artikkelikokoelmaan *Esine ja aika: Materiaalisen kulttuurin historiaa* (SKS 2010) ja kysyy Keskustelua-puheenvuorossaan ”Miten on mahdollista kirjoittaa näin paljon esineistä tutkimatta niitä liki lainkaan?”. Snellman väittää, että tutkiessaan esineitä kirjallisten tai kuvallisten lähteiden välityksellä historiantutkijat ”ohittavat” esineet ja vaatii, että ”representaatioidonaisuudesta” esineiden tutkimisessa ”on syytä pyrkiä eroon” ja tutkijoiden on keskityttävä esineiden aineellisuuteen. Haluamme oikaista joitakin Snellmanin väitteitä, koska ne luovat mielestämme erikoisen, ja paikoin suorastaan virheellisen kuvan niiden tutkijoiden toiminnasta, joihin hän viittaa.

Snellmanin halu nostaa esineitä vahvemmin historiantutkimuksen keskiöön on erittäin kannatettava, ja esimerkiksi hänen ehdotuksensa esineviittauskäytäntöjen parantamisesta on erinomainen. On totta, että historiantutkijat esineitä ja materiaalista kulttuuria tutkiessaan ovat toistaiseksi käyttäneet lähteinään usein muita aineistotyyppisiä kuin fyysisiä artefakteja, ja harvemmin viittaneet esineisiin tai esinekokoelmiin lähteinä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö Snellmanin viittaamisissa julkaisuissamme silti tutkittaisi esineitä tai että tutkijat ohittaisivat esineet fyysisinä artefakteina. Olemme päinvastoin tahoillamme korostaneet, että materiaalisen tai aineellisen kulttuurin historian tutkimuksessa esineet ovat aineistokategoria muiden joukossa, mutta eivät ainoa. Esineet ovat osa menneisyyden moninaisuutta, ajattelemmepa niitä historiantutkimuksen kohteina tai lähteinä.

Historiantutkimuksen luonnehtiminen kirjalliseksi tieteksi ei luonnollisestikaan tarkoita pyrkimystä rajoittaa käytettäviä lähteitä tai metodeja kuten Snellman väittää. Se viittaa siihen tosiasiaan, että historiantutkimusta tuotetaan pääasiassa kirjoittamalla, jolloin esineiden ja kielen suhde väistämättä nousee pohdinnan kohteeksi. Snellmanin kritisoima Tiina Männistö-Funk on esimerkiksi tutkinut museoiden kokoelmissa olevia itse tehtyjä polkupyöriä ja yhdistänyt niistä saatua tietoa muistitietoon ja painettuihin aikalaislähteisiin. Parhailaan hän tekee tutkimusta, jonka pääasiallinen lähdeyhmä ovat katunäkymiä esittävät historialliset

valokuvat. Myös kaikki muut allekirjoittaneet ovat hyödyntäneet tutkimuksessaan sekä kuva-  
että esinelähteitä ja pitävät tätä täysin normaalina käytäntönä.

*HAikin* teemanumerossa Männistö-Funk nimenomaan kehittää uutta tapaa tarttua  
menneisyyden materiaalisuuteen yksittäistä esinettä isompina ja erityisellä tavalla  
vaikuttavina kokonaisuuksina. Itse esineistä tehtäviä havaintoja ja saatua informaatiota on  
epäilemättä mahdollista kehittää ja siten avata uusia tulkintamahdollisuuksia, mutta  
yksinomaan fyysisiin esineisiin keskittyminen ei historian tutkimukselle riitä. Esineisiin  
liittyvä ja niistä eri näkökulmista kertova muu aineisto on välttämätöntä esineisiin kulloinkin  
liittyvän ajallisen ja kulttuurisen kontekstin tavoittamiseksi.

Alex Snellman kirjoittaa opiskeluaikaisista kokemuksistaan ja nykyisistä Artefacta-  
tutkimusverkoston koordinaattorin havainnoistaan, jotka liittyvät tieteenalojen nihkeään  
asentoitumiseen historiallista esinetutkimusta kohtaan. Omat kokemuksemme Turun ja Lapin  
yliopistoissa, ensin opiskelijoina, sittemmin tutkijoina ja opettajina eivät ole olleet  
samanlaisia, vaan olemme voineet perehtyä materiaalisen kulttuurin historian tutkimuksen  
kehittämiseen jo 1990-luvulta alkaen.

Mainittakoon, että 2000-luvun alussa Turun yliopiston humanistisen tiedekunnan Porissa  
sijaitsevaan Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelmaan tehtiin  
sivuaineeksi Museologian ja aineellisen kulttuurin perusopinnot. Opintokokonaisuuden  
suunnittelivat kulttuurihistorian ja museologian oppiaineet ja sen toteutuksessa tehtiin  
yhteistyötä myös muun muassa Satakunnan museon kanssa.

Esineiden tutkiminen ja niiden käyttö historian tutkimuksen lähteenä on nykyään uudella  
tavalla mukana myös yliopistojen historianopetuksessa. Kaikille Suomen yliopistojen  
historianopiskelijoille on tarjolla historian valtakunnallisen verkko-opetushankkeen kurssi  
Esinekulttuuri Suomessa: esineitä ajassa ja arjessa, joka on suunniteltu yhdessä Lapin  
yliopiston kulttuurihistorian sekä Turun yliopiston kansatieteen ja museologian oppiaineiden  
kesken. Myös tähän kurssiin kuuluu museokokoelmiin tutustuminen paikallisessa  
kulttuurihistoriallisessa museossa tai Designmuseossa.

On aivan oikein kantaa huolta siitä, tai ehkä pikemminkin kannustaa siihen, että niin  
historiantutkijat kuin muidenkin tieteenalojen edustajat voisivat hyödyntää Suomen

museoiden laajoja esinekokoelmia nykyistä enemmän. Onneksi tilanne on vähitellen kehittynyt parempaan suuntaan myös tutkijoiden ja museoiden yhteistyön voimin. Instituutorajoja ylittävistä verkostoista Snellmanin koordinoima Artefacta on tästä mainio esimerkki. Muita yhteistyötä edistäviä verkostoja ovat museo- ja näyttelytutkimukseen erikoistunut Esille (vuodesta 2010) sekä jo aikaisemmin monialaista esinetutkimuksen kenttää yhdistänyt Tavaratutkijain markkinat (vuodesta 2004).

Materiaalinen käänne historiantutkimuksessa on yksi useiden muiden käännteiden jatkumossa, ja se on tuonut oman tärkeän lisänsä menneisyyden tulkintatyöhön. Toisin kuin Alex Snellman, joka tuntuu näkevän historian oppiaineet (kuten myös muut esineitä tarkastelevat tieteenalat) ja instituutiot kovin jähmeinä, me haluamme korostaa historiatieteiden dynaamisuutta, kykyä uusiutua ja kehittyä sekä tehdä yhteistyötä niin lähitieteiden kuin tutkimusta tukevien instituutioiden, kuten museoiden kanssa. Historiantutkimuksessa monenlaiset suuntaukset elävät rinnakkain. Tämän lavean ja monitahoisen tieteenalan ytimessä on yksi kaikkea historiantutkimusta yhdistävä tavoite: pyrkimys ymmärtää menneisyyden toimijoiden ja tapahtumien laajempaa kontekstia, sitä ajallista, poliittista, sosiaalista ja kulttuurista ympäristöä, jota ilman historiantutkimus muodostuisi pelkäksi menneisyyden asioiden ja esineiden luetteloksi. Tätä kontekstia ei ole mahdollista tavoittaa keskittymällä pelkästään esineisiin. Historiantutkimukselle on ominaista moninäkökulmaisuus, useiden aineistotyyppien yhdistäminen ja ristiinlukeminen.

On hienoa, että esineiden ja materiaalisen kulttuurin tutkimus herättää kiinnostusta ja keskustelua. Toivomme lisää alan tutkimusta mahdollisimman monista näkökulmista. Erilaiset tutkimusotteet tukevat toisiaan ja rikastuttavat ymmärrystämme menneisyydestä.